

דעגלה. כלומר, אותם קרשים כפי שהסברנו את אופן סידורם שיהיה ריוח ביניהם, אך מיישבים מדוע אין גב העגלה מקורה בקרשים, (14) אך אכתי תיקשי, עגלה גופא מקורה הוא, הרי מסתמא היה תחתית העגלה אטום כולו כשאר עגלות שנושאים בהם חול ועפר, ואם כן רשות הרבים שתחתיה מקורה היא, ולמה חשובה היא רשות הרבים! (15)

אמר תירץ שמואל: ביתדות, אותן עגלות צא-ב לא היו אטומות מלמטה אלא יתדות היו בתחתיתן וריוח ביניהם, ונמצא שלא היתה רשות הרבים שתחתיה מקורה על ידי העגלה. (1)

קרשים זה על גב זה, וביניהם ריוח, ושוב שלשה קרשים וריוח ביניהם וכן הלאה, כי אין הקרשים יציבים על גבי העגלה באופן זה, מאחר שמושב כל קרש הוא אמה אחת בלבד [שהרי על עוביים היו נתונים], וסופם שיפלו. ומוכרחים היו להצמיד לשלשת הקרשים הנתונים זה על גבי זה עוד שלשה קרשים הנתונים זה על גבי זה, ובאופן זה מחזיקים אלו את אלו. וכשם שעשה לששה קרשים מצידה האחד של העגלה, כך היה עושה לששה קרשים מצידה השני של העגלה. נמצא, שהקרשים אינם תופסים אלא שתי אמות מזה ושתי אמות מזה, וריוח אמה באמצע. (13)

ואכתי מקשינן: אטבי היכא מנח להו אנבא

15. קיימא לן "אין כרמלית בכלים" [ראה לעיל ח א], ודעת התוספות ה א ד"ה טרסקל והרמב"ן שם, דהיינו שאין בטל משם תורת רשות הרבים, וכלי שיש לו מחיצות גבוהות יותר משלשה טפחים, ורחב ארבעה, ומונח ברשות הרבים, הרי בתוכו רשות הרבים.

ולפי שיטה זו הקשה ה"חזון איש" [סב ב] על קושיית הגמרא כאן: הא כלים לא מבטלי רשות הרבים, כמו שכתבו תוספות לעיל ה א ד"ה טרסקל!! וצריך לומר, כיון שעל העגלות היא רשות היחיד שפיר בטל רשות הרבים מתחתיה.

1. כתב ה"חזון איש" [סב ב, ראה שם היטב], שאותן יתדות היו רחבות ארבעה טפחים, כי העגלות רשות היחיד הן [ומטעם זה ילפינן מהם למושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, וגם לעיל מט ב, ילפינן מהטענת ופריקת הקרשים מן העגלה, להכנסה והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים], ואם לא היה שם רוחב ארבעה, אין הן רשות היחיד. ובאופן אחר פירש:

מקל אחד בראשו ונושך בו דפי הקונטרס. והוא כעין "אטב" שבלשוננו.

13. בביאור לשון "אטבי" כתב רש"י: לא היה נתון ריוח בין כל סדרא וסדרא כדקאמרת, דמתוך שהסדר גבוה שלשה קרשים, כל אחד רחבו אמה וחצי, ומושבו קצר [צר] שהוא אמה של עובי ותו לא, הרי הן נופלות זו על זו. אלא מושיב שתי שורות של שלש, שנים זו אצל זו [הרש"ש נוטה להגיה: שתי שורות של שלש שלש זו אצל זו, וראה עוד שם] כמין אטבי, ששתי צלעות האטבא סמוכות זו לזו [כנראה כוונתו, שאין ביניהם אלא סדק צר], כן מושיב לראש העגלה.

14. בתוספות הקשו על פירושו של רש"י: לשם מה צריכה היתה הגמרא להזכיר כאן "אטבי היכא מנח להו אנבא דעגלה", ולא היה לה אלא לומר: "עגלה גופא מקורה הוא".

החוא "יחדיו" ללמד הוא בא, דלא לישלחופינהו מהדדי [לא יכנס קרש זה ויצא קרש זה], אלא יעמדו כל הקרשים בשוה, עוביו של קרש זה לצד עוביו של קרש זה.

עשרים קרשים היו לצד צפון, ועשרים לצד דרום, ולצד מערב שהוא כנגד פתח המשכן [שם לא היו קרשים] היו שמונה קרשים.

חלל המשכן היה שלשים אמות על עשר אמות. רוחב כל קרש שמסביבו היה אמה וחצי. ששה הקרשים שבמערב היו תשע אמות מרוחב המשכן. ולכן, היתה חסירה חצי אמה במקצוע צפונית מערבית, וחצי אמה במקצוע דרומית מערבית. ולכן העמידו בפניות שמשני הצדדים קרשים, שכל אחד מהם רחבו אמה וחצי, באופן שרוחב חצי אמה מהקרש עמד כנגד חלל המשכן, ורוחב אמה מרוחב כל קרש עמד כנגד עובי הכותל הצפוני והדרומי.

תו מקשינן: בשלמא למאן דאמר "כשם שמלמטן עוביין אמה, כך מלמעלן עוביין אמה", היינו דכתיב "ולירכתי המשכן ימה [לאחורי המשכן מצד מערב] תעשה ששה

תנו רבנן: קרשים, מלמטן עוביין אמה, ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע. שנאמר גבי הקרשים "ויחדיו יהיו תמים על ראשו [של קרש]", ולחלן הוא אומר "תמו [כלו] נכרתו". הרי למדנו שאף כאן היו כלים הקרשים בראש גובהם, דברי רבי יהודה. (2)

רבי נחמיה אומר: כשם שמלמטן עוביין אמה, כך מלמעלן עוביין אמה, שנאמר "ויחדיו יהיו תמים אל ראשו", ומשמע: שיהיו שוין סופם עד ראשם. (3)

ומקשינן לדעת רבי נחמיה: והכתיב "תמים", ומשמע שהיו תמים וכלים בראשיהם!?

ומשנינן: החוא "תמים" לא בא לומר שהיו תמים וכלים, אלא ללמד: דליתו קרשים שלמין [מלשון "תמימים"], ולא לייתו דניסרא [יביאו קרשים עשויים מעץ אחד, ולא מעצים מחוברים זה לזה]. (4)

ומקשינן: ואידך, רבי יהודה, נמי הכתיב "יחדיו", ומשמע שלא היו כלים למעלה!?

יהודה יליף מקרא ד"תמו נכרתו", ד"תמים" דהכא הוי נמי לשון כלי? לא דריש הכי, אלא משום דמייתר ליה תיבה ד"תמים", לכך דריש, שיהו כלין והולכין. אלא, משום דאי לאו אשכחן בשום מקום דלישנא ד"תמים" הוי לשון כלייה, לא הוי שייך למדרשה הכי, לכך איצטרין לאתויי קרא ד"תמו נכרתו", אבל לא משום דהוה גזירה שוה גמורה. אבל רבי נחמיה סבירא ליה, דלא הוי "תמים" מיותר, דמיבעי ליה למדרש דלייתו שלמים, לכך לא איכפת ליה בראיה דמייתי מקרא ד"תמו נכרתו".

רק אחר שהטעינו עליה את השורה התחתונה נעשית העגלה רשות היחיד, כי רוחב הקרש הלוא היה ארבעה טפחים ויותר.

2. ב"ברייתא דמלאכת המשכן" בפרק א, מובאת שיטה זו בשם רבי נחמיה, ושיטת החולק היא שיטת רבי יהודה.

3. נתבאר על פי רבינו חננאל. ורש"י כתב: "כולן שוות".

4. המהר"ם הוסיף ביאור בזה: ואף על גב דרבי

קרשים, ושני קרשים תעשה למקצועות [לפינות המשכן] המשכן ברכתים".

ונמצא, דאתי פותיא דהני [של הקרשים במקצועות] ממלי ליה לסומכא דהני [בא רוחבם של הקרשים שבמקצועות, ומכסה את עובים של הקרשים הצפוניים והדרומיים], שהרי מכל קרש שבמקצוע נותר רוחב אמה שאינו נראה במשכן, והוא היה שוה לעובי הקרשים הצפוניים והדרומיים שהיה אמה. וכשאתה מסתכל מאחורי המשכן, אתה רואה זוית ישרה ומלאה של הקרשים.

אלא למאן דאמר קרשי המשכן מלמטן עוביין אמה, ואילו מלמעלן בלין והולכין הם מאחוריהם עד כאצבע, אם כן נמצא דהאי עייל והאי נפק [זה נכנס וזה יוצא]?!

כלומר, הרי כדי לכסות את עובי הקרשים, אין צריך אמה שלימה לכל גובה הקרש, כי למעלה כלה והלך העובי עד כאצבע, ואילו רוחב הקרש שבמקצוע רחב הוא אמה וחצי עד למעלה, נמצא שהמסתכל מצידי המשכן, רואה הוא במקצוע שקיעה של הקרשים ביחס לקרש שבמקצוע, הרי "זה נכנס", הקרשים נכנסים, "וזה יוצא", הקרש שבמקצוע יוצא וכולט מהם.⁽⁵⁾

ומשנינו: דשפי להו כי טוריין [משייף היה את הקרשים שבמקצוע להסיר את בליטתם למאחורי הקרשים, ונמצאו הקרשים שבמקצוע משופעין משני צדדים, מאחוריהם ומצידם, וכמו הר] —

כלומר, אותה בליטה שנוצרה על ידי הקרש שבמקצוע, היה משייף אותה ומחסיר מרחבו של קרש בשיפוע, בהתאמה לשיפוע של הקרש לו הוא נושק ומכסה את עביו. ומאחר שאף מאחוריהם היו משופעים לדעת הסובר "כלין והולכין עד כאצבע", נמצא שהיו משופעים משני צידיהם כהרים.⁽⁶⁾

קרשי המשכן היו מחוברים זה לזה על ידי שלשה בריחים עשויים מעצי שיטים: בריח למעלה ובריח למטה ובריח באמצעו, אלא שחלוקים היו הבריחים העליונים והתחתונים מן הבריח האמצעי ["התיכון"] בשני ענינים:

האחד: הבריחים העליונים והתחתונים, היו מוברחים בתוך טבעות שהיה נותן מאחורי הקרש. ואילו הבריח התיכון היה נותן בתוך עוביו של קרש.

השני: הבריחים העליונים והתחתונים, לא

5. ומכל מקום, בליטה זו אינה אלא כלפי חוץ, אך כלפי פנים הכל שוה, כי שיפוע העובי היה רק מצידי החיצוני של הקרשים. ואילו היו הקרשים משופעים משני הצדדים, היה נוצר חלל במקצוע כלפי מעלה. ומכאן ראה למה שכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שהיה השיפוע מאחורי הקרש בלבד, הובאו דבריו בהערה לעיל.

6. נתבאר על פי רש"י כפי שהגיהו את דבריו, כי טורים הללו שהן משופעים [משני צדדים], וכן כתב המהרש"א. אך יש לפרש את כוונת רש"י שהיו משופעים משלשת צדדים, אלא שרש"י מתיחס לכל קרשי המערב כאחד, ומכל צד היו משופעים, שיפוע אחד בקצה הצפוני כלפי דרום, ושיפוע שני בדרום כלפי צפון, ושיפוע שלישי במערב כלפי מזרח.

היו מחברים את כל קרשי המשכן כאחד, אלא בריח לחמשה קרשים למעלה, ובריח לחמשה קרשים למטה,⁽⁷⁾ וכן הלאה. ואילו הבריח התיכון אחד ויחיד היה, והיה מקיף את קרשי המשכן העשויים כמו חי"ת.

כתיב: **"והבריח התיכון בתוך** [עובים של ה]קקרשים מבריח מן הקצה [בפינה צפונית מזרחית של המשכן] אל הקצה [בפינה הדרומית מזרחית של המשכן]":

תנא בברייתא: **בנס היה עומד** הבריח התיכון, שהרי כפוף היה כמין חי"ת מן הקצה אל הקצה.⁽⁸⁾

נאמר ביריעות התחתונות שהיו על גג המשכן עצמו, **"ואת המשכן תעשה עשר יריעות. אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה** [ואורך זה היה נתון על רוחב המשכן מן הצפון לדרום], ורוחב [היריעה, שהיה נתון לאורך המשכן מן המזרח למערב] ארבע באמה היריעה האחת, מדה אחת לכל היריעות. חמש היריעות תהיין חוברות [מחוברות, כשאורך יריעה ליד אורך חברתה] אשה אל אחותה [ונמצא רוחב המחברת עשרים אמה], וחמש יריעות חוברות אשה אל אחותה, [ואף היא עשרים אמה רחבה]".

ומבאר הגמרא כיצד היו היריעות נתונות על המשכן, ואת מה היו מכסות, ומשום שחילוק יש בזה בין רבי יהודה לרבי נחמיה החלוקים בעובי הקרשים למעלה:

שדי אורכייהו לפותיא דמשכן [תן את אורך היריעות לרוחב המשכן] —

כמה הוי? עשרין ותמני [כמה הוא אורך היריעה התחתונה, הלוא עשרים ושמונה אמה] —

דל עשר לאיגרא ["הוצא" מתוך היריעה עשר אמות, שהאהילו על גג חללו של המשכן שהיה רחבו עשר אמות] —

פשא להו: תשעה להאי גיסא ותשעה להאי גיסא [נותרו מהן שמונה עשרה אמות, שחולקו בשווה בין שני צידי חלל המשכן, תשע לצפון חללו של המשכן, ותשע לדרום חללו של המשכן]. ומאחר שנחלקו התנאים, בעוביים של הקרשים מלמעלה, נמצא, כי **לרבי יהודה**, הסובר שלא היה עוביים למעלה אלא אצבע, **מינגליא** [מגולה היתה מבלי כיסוי יריעה] **אמה דאדנים**, כלומר, מגיעות היו היריעות עד האדנים, שהיו גבוהים אמה מן הקרקע ומכסים אמה בתחתית הקרש. כי הרי לשיטתו לא היה

והתחתונים, שלא היו מברחים אלא חמשה מקרשי המשכן בלבד, וברחים אחרים מברחים חמשה אחרים.

ב. פירש רש"י: **בנס היה עומד**, שאחר שהקרשים כולן נתונים באדנים לצפון ולמערב ולדרום, היה נתנו ומבריח לשלשת הרוחות, ואין לך אומן יכול לעשות כן, ובנס היה נכפף מאליו. ורבינו חננאל כתב בפשיטות: אין עץ אחד מבריח שלשה רוחות אלא במעשה נס.

7. כן כתב רש"י בחומש [שמות כו כו]. ואולם בענין הבריח התיכון, פירש שם רש"י באופן אחר מן המבואר בסוגייתנו, ולא היה הבריח התיכון מסובב את המשכן, אלא הולך מקצה הצלע הצפונית ועד סופה, וכן במערב ובדרום. וכבר הביאו התוספות כאן, שב"ברייתא דמלאכת המשכן" אכן מבואר שלא כסוגייתנו.

8. א. מה שאין כן הברחים העליונים

עשר [נותרו עשר אמות] לצידי המערבי של חלל המשכן:

לרבי יהודה הסובר שעובי הקרשים המערביים אינו אלא אצבע, נותרו עשר אמות אלו כדי לכסות את כל גובה הקרשים שבמערב, ומיכסיא, מאחורי המשכן, אף **אמה דאדנים**.⁽⁹⁾

ואילו **לרבי נחמיה** שהיה צריך לכסות גם את עובי הקרש מלמעלה שהיה אמה, נמצא שלא נותרו אלא תשע אמות לכסות את גובהו של הקרש המערבי, ונמצא כי **מגליא** מאחורי המשכן, **אמה דאדנים**, שלא הספיק רוחב היריעות לכסותה.

מוסיפה הגמרא לבאר, כיצד היו יריעות העזים, שהיו נתונות על היריעות התחתונות, והיו עודפות הן באורכן והן ברחבן, מכסות את המשכן ואת הקרשים, והחילוק בזה לפי שיטות התנאים: "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן, עשתי עשרה יריעות תעשה אותם [שלא כתחתונות שהיו רק עשר יריעות]. אורך היריעה האחת שלשים באמה [שתי אמות יתירות על אלו שתחתיהן], ורוחב ארבע באמה היריעה האחת [כיריעות התחתונות], מדה אחת לעשתי עשרה יריעות. וחברת את חמש היריעות לבד [רוחב כל המחברת עשרים אמה] ואת שש היריעות לבד [רוחב מחברת זו עשרים וארבע אמות], וכפלת את היריעה הששית

עובי לקרש למעלה אלא אצבע, ובשיפוע היו היריעות שוכבות על גובה הקרש, ובתשע אמות שנותרו מן היריעה כוסו תשע אמות בגובה הקרש מאדנים ולמעלה.⁽⁹⁾

ואילו **לרבי נחמיה**, **מיגליא**, עם האמה דאדנים, עוד **אמה דקרשים**. שהרי אמה אחת מתוך תשע האמות שנותרו ביריעה לצד צפון או דרום נועדה לכיסוי עובי הקרש, ולא נותרו אלא שמונה אמות לכסות את גובה הקרש. ונותרו האמה שבתוך האדנים עם האמה שמעליה כשהן מגולות, ואינן מכוסות ביריעה.

ולאחר שביארה הגמרא עד היכן היה מכסה אורכה של יריעה שהיה נתון אורכה לרוחב המשכן, מבארת עוד הגמרא, עד היכן היה מכסה רוחב היריעות כאחד [שהיה ארבעים אמה] את אורך המשכן שהיה חללו שלשים אמה, ואף בזה יש חילוק בין שיטות התנאים:

שדי פותייהו לאורכא דמשכן [תן את רוחב היריעות לאורך המשכן] —

כמה הויא [רוחב עשר היריעות כאחד]? **ארבעין אמות**.

דל תלתין לאיגרא ["הוצא" מרחבן של היריעות שלשים אמות לכסות את גג חלל המשכן שהיה שלשים אמה] — **פשו להו**

9. וראה "ברייטא דמלאכת המשכן" בפירושו של הגר"ח קנייבסקי שליט"א [פרק ב אות ג] — שכתב על המבואר בברייטא שם "ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים": דאמר לעיל "למעלה כלין והולכין עד כאצבע", נמצא שעובי

9. וראה "ברייטא דמלאכת המשכן" בפירושו של הגר"ח קנייבסקי שליט"א [פרק ב אות ג] — שכתב על המבואר בברייטא שם "ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים": דאמר לעיל "למעלה כלין והולכין עד כאצבע", נמצא שעובי

10. וכפי שנתבאר לעיל.

תשע אמות לכיסוי הקרש, שהיה גובהו עם אמת האדנים עשר אמות.

תניא נמי הכי: כתיב ביריעות עזים "והאמה מזה והאמה מזה בעודף יריעות האהל [שעדפו על היריעות התחתונות], יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסותו [לכסות את מה שלא כיסו יריעות התחתונות]". ונחלקו תנאים איזו אמה מכל צד כיסו יריעות העזים מעבר למה שכיסו היריעות התחתונות:

לכסות אמה של אדנים, שנותרה, לרבי יהודה, מגולה ביריעות התחתונות, **דברי רבי יהודה.**

רבי נחמיה אומר: לכסות אמה של קרשים שהיתה מגולה, לדעתו, ביריעות התחתונות מעל האדנים, אבל אמת האדנים לא היתה מכוסה אף לא ביריעות העזים.

ומוסיפה הגמרא לבאר, כיצד היו יריעות העזים, שהיה רוחב כולן כאחד עודף בארבע אמות על היריעות התחתונות, מכסות על המשכן לפי שיטות התנאים, ופירוש הכתוב לפי שיטותיהם: **שדי פותיהו לאורכיה דמשכן** [תן את רוחב היריעות על אורך המשכן].

כמה הויא רוחב כל היריעות? ארבעים וארבע אמות. דל תלתין אמות לאיגרא [הוצא] מהם שלשים אמות לכסות את גג חלל המשכן מן המזרח למערב]. **פשא להו ארבע פרי** [נותרו ארבע עשרה אמות מרוחב היריעות].

דל תרתי אמות לכפלא [הוצא] מן היריעות

[שהיא עודפת על היריעות שתחתיה] אל מול פני האוהל [כלומר, קפל את היריעה העודפת, ותן חצי רחבה לצד מזרח]. וסרח העודף ביריעות האוהל [כלומר, העודף שנוצר ביריעות מאותה יריעה העודפת על היריעות התחתונות, ואשר כבר נתת חצי רחבה לצד מזרח] חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן [לצד מערב]. והאמה מזה והאמה מזה בעודף באורך יריעות האוהל [שהרי התחתונות היו עשרים ושמונה אמות, ואילו העליונות היה אורכן שתי אמות נוספות, והיריעה כולה נתונה לרוחב המשכן] יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה [בצפון ובדרום], לכסותו [לכסות את מה שלא כיסו התחתונות]:

שדי אורכיהו לפותיא דמשכן [תן את אורך היריעות לרוחב המשכן]. **כמה הויא? תלתין** [מה היה אורכן, הלוא שלשים אמות] —

דל עשר לאיגרא, פשא להו: עשר להאי גיסא, ועשר להאי גיסא, [הוצא] מהם לכסוי גג חללו של המשכן שהיה עשר אמות, נותרו בידך עשרים, שחולקו: עשר לצפוננו של חלל המשכן, ועשר אמות לדרומו של חלל המשכן, ונמצא **שלרבי יהודה,** הסובר שאין עובי הקרש למעלה אלא אצבע, **מיכסיא** אף **אמה דאדנים,** שהרי לא היו צריכות לכסות את עובי הקרש, אלא בשיפוע היו נתונות עליו, ודי בעשר אמות אורך יריעה לכסות עשר אמות שהוא גובהו של כל הקרש עם האמה הנתונה באדנים.

ואילו **לרבי נחמיה,** הסובר שעובי הקרש אף למעלה אמה היה, **מיגליא אמה דאדנים.** שהרי מעשר האמות שנותרו הוצרכנו לאמה שתכסה את עובי הקרשים, ולא נותרו אלא

ומשנינן: **תסרה מחברותיה**. כלומר, היתה עודפת מחברותיה שתי אמות, אמה אחת לכסות את האדנים, ואמה אחת נגרת בארץ.⁽¹¹⁾

תנא דבי רבי ישמעאל: למה משכן דומה? לאשה שמהלכת בשוק, ושיפוליה מהלכין אחריה [שולי בגדיה נגררים אחריה על הקרקע]. כך היו היריעות למשכן, שהיו נסרחות מאחורי המשכן על הארץ.

כתיב [שמות כו יז] "שתי ידות [כמין רגלים] לקרש האחד משולבות [עשויות כמין שליבות סולם, מובדלין זו מזו, ומשופין ראשיהן ליכנס בתוך חלל האדן], אשה אל אחותה [מכוונות זו כנגד זו]. כן תעשה לכל קרשי המשכן. וארבעים אדני כסף תעשה תחת עשרים הקרש. שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו [כל יד נכנסת באדן אחד], ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו.

תנו רבנן: חרוצים היו קרשים בתחתיתם, כדי שייכנס בהם עובי דפנות האדנים. וכך היו עושים: חרוצים בתחתית הקרש חריץ בגובה אמה וברוחב חצי אמה, כך שנשאר בתחתיתו, משני צידי רחבו, שתי ידות, רוחב כל אחת חצי אמה, בעובי אמה, ובגובה

שתי אמות שהיו מתקפלות ויורדות לצד המזרחין, **דכתיב "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל"**. פשא להו תרתני פרי [נותרו בידך שתיים עשרה אמות]. ואם באת לכסות את הקרשים שבמערכ, צריך עשר אמות בלבד לדעת רבי יהודה. ואילו לרבי נחמיה צריך אחת עשרה אמות. נמצא, שלפי רבי יהודה היו שתי אמות נסרחות על הקרקע שמאחורי המשכן, ואילו לרבי נחמיה אחת בלבד.

ומקשה הגמרא: הרי מן הכתוב יש ללמוד ששיעור רוחב היריעה הנסרחת על הקרקע מאחורי המשכן היה שתי אמות כדברי רבי יהודה, שהרי **בשלמא לרבי יהודה, היינו דכתיב "חצי היריעה העודפת"** [על היריעות התחתונות שלא היו אלא עשר יריעות, ועל חציה כבר אמרה תורה להשימה בצד מזרח] **תסרה על אחורי המשכן**, והיינו כפשוטו, שהיו שתי אמות נסרחות על הקרקע שאחורי המשכן.

אלא לרבי נחמיה, מאי "תסרה"? כלומר, הרי עובי הקרשים מיעט באותה יריעה אמה אחת, ואם כן אין נגרת בארץ אלא אמה אחת, ומאי "חצי היריעה העודפת" דקאמר, שהן שתי אמות!?

רחבן של יריעות ארבעים וארבע אמות, צא מהן שלשים אמה לאורכו של משכן, ועשר אמות לאחורי המשכן הרי ארבעים, נשתיירה שם יריעה אחת, שכפלה אל מול פני האהל [כלומר, כל היריעה היתה במזרח, אלא שכפלה ותפרוה], שנאמר "וכפלת את היריעה השישית אל מול פני האהל".

רבי יהודה אומר: חציה היה כופל אל מול

11. קושיית הגמרא על רבי נחמיה ותירוצה, נתבארו על פי לשון "חידושי הר"ן". ובסוגייתנו מבואר כי בין לדעת הסובר עובי הקרשים למעלה היה אמה, ובין לדעת הסובר כלין והולכין עד כאצבע, היה חצי מעודף יריעות העזים במזרח, וחצי העודף נסרח במערב. אך ב"ברייתא דמלאכת המשכן" [פרק ג אות ג] נחלקו בזה תנאים. וכך שנויה הברייתא שם:

על שפת היריעה האחת מקצה בחוברת, וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. ועשית חמשים קרסי זהב, וחברת את היריעות אשה אל אחותה בקרסים [שהיו תופסים את הלולאה, והלולאה שכנגדה], והיה המשכן אחד.¹²

ונראין קרסין כשהם נתונים כלולאות, ככוכבים ברקיע, כי הקרסים היו של נחושת והם נוצצים ככוכבים, והקרסים היו עשויים מתכלת שצבעה כעין הרקיע.⁽¹⁾

תנו רבנן: יריעות התחתונות שהיו נתונות על המשכן ממש, היו של תכלת [צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק], ושל ארגמן [צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן] ושל תולעת שני ושל שש, והיו ארבעה מינים אלו יחד

אמה [שהרי עוביו של קרש אמה אחת, ורוחב הקרש אמה וחצי, ועומק החריץ אמה], כדי ליתן כל יד באדן אחת. ועוד היה חורץ את שתי הידות מצידן החיצוני כעובי רחבו של דופן האדן,⁽¹²⁾ כדי "שישב" הקרש על דופן האדן, ואם לא היה עושה כן, היה עובי האדנים מפריד בין הקרשים.

וחלולים היו האדנים, ובאותו חלל היו נכנסות הידות.

צט-א חמש יריעות המשכן היו מחוברות זה לזה במחט, והיא מחברת אחת, וכן חמשת היריעות האחרות היו מחוברות זה לזה במחט, והיא מחברת שניה. וביריעות העזים היתה מחברת אחת של חמש יריעות, ואחת של שש יריעות. ואופן חיבור המחברות זו לזו מבואר בכתוב: "ועשית לולאות תכלת

עזים מקבילה ליריעה שמתחתיה, אלא מסתיימת בחצי רחבה של היריעה התחתונה, ואם כן, לא היו הקרסים של יריעות התחתונות כנגד הקרסים של יריעות העזים, אלא משוכים מהם שתי אמות, וכן כתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א בכיאוורו ל"ברייתא דמלאכת המשכן" [פרק ג אות ג]. ואם כן אין הרקיע נראה במקום הקרסים.

ובריטב"א הנדמ"ח מבואר כמו שנתבאר בפנים, שבסוף כל מחברת היו חמשים לולאות מכוונות אלו כנגד אלו, כדכתיב "מקבילות הלולאות", ושני ראשי הלולאות נותנים עליהם קרס אחד של נחשת קלל כדי לחברם, והיו חמשים קרסים של נחושת קלל בראשי הלולאות בין שתי מחברות של יריעות, והלולאות היו של תכלת שהוא כעין רקיע כדאיתא במסכת מנחות, והקרסים שהיו נוצצים כעין נחושת קלל, היו נראים בהם ככוכבים ברקיע.

פני האהל, וחציה היה סרוח אחורי המשכן, שנאמר "וסרח העודף ביריעות האהל, חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן". וראה בכיאוורו של הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שפירש על פי המלבי"ם: תנא קמא [היינו רבי נחמיה] לשיטתו, שהוא סובר לדעת "ברייתא דמלאכת המשכן" פרק א אות ה שעובי הקרשים למעלה אצבע בלבד, ראה שם הכיאוור בזה. ואילו רבי יהודה לשיטתו, שהוא סובר לפי דעת "ברייתא דמלאכת המשכן" שם שעובי הקרשים למעלה אמה היה, ראה שם.

12. רש"י.

1. יריעות העזים היו עודפות ביריעה אחת על היריעות התחתונות, ואותו עודף רוחב שביריעות העזים, נחלק חציו למזרח וחציו למערב, כמבואר לעיל צח ב. ואם כן, לא היתה יריעת